

**Analiza stanu i skuteczności pomocy społecznej w województwie podlaskim sporządzona
w oparciu o ocenę zasobów pomocy społecznej przyjętą przez samorząd województwa
z uwzględnieniem założeń przewidzianych w strategii
za 2011r.**

Białystok, Listopad 2012

Spis treści

Wstęp	3
1. Ogólna charakterystyka województwa podlaskiego	5
2. Zadania realizowane przez gminne jednostki samorządu terytorialnego	7
3. Zadania realizowane przez powiatowe jednostki samorządu terytorialnego	10
4. Zadania realizowane przez samorząd województwa	13
Wnioski	14

Wstęp

W roku 2012 pierwszy raz jednostki samorządu terytorialnego przygotowały ocenę zasobów pomocy społecznej, którą przedstawiły odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Zadanie to, wprowadzone nowelizacją ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2011, Nr 81, poz. 440) i obowiązujące od 3 maja 2012r. ma na celu sporządzenie oceny, w oparciu o analizę lokalnej sytuacji demograficznej i społecznej, która wraz z rekomendacjami będzie podstawą planowania budżetu na następny rok. Ocena ta powinna swym zakresem obejmować w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej bez względu na podmiot je finansujący i realizujący, a także osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.¹ Ocena sporządzona przez samorząd województwa powinna uwzględniać kwestie i problemy społeczne wynikające z przyjętej strategii oraz opracowanych regionalnych programów pomocy społecznej wspierających samorządy lokalne w działaniach na rzecz ograniczenia ubóstwa.

Wsparciem dla gmin i powiatów było, udostępnienie utworzonego, w ramach POKL, projektu 1.6 „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji instrumentu umożliwiającego analizę zasobów”. Narzędzie zostało udostępnione w dniu 1 marca jako moduł w Statystycznej Aplikacji Centralnej. W założeniach „Narzędzie do Oceny Zasobów Pomocy Społecznej” rozpoczyna etap monitoringu i ewaluacji, rok 2012 to testowanie modułu².

Nowelizacja ustawy o pomocy społecznej wprowadziła również zmiany w dotychczasowym zadaniu wojewody. Zgodnie z art. 22 pkt 11 ustawy o pomocy społecznej do zadań wojewody należy analiza stanu i skuteczności pomocy społecznej w oparciu o ocenę zasobów pomocy społecznej przyjętą przez samorząd województwa z uwzględnieniem założeń przewidzianych w strategii. Inaczej niż w poprzednich latach, tu odniesieniem do badania skuteczności pomocy społecznej będzie Ocena sporządzona przez samorząd województwa uwzględniająca Wojewódzką Strategię Polityki Społecznej na lata 2010-2018r. Województwa Podlaskiego, która jest integralną częścią Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 przyjętą Uchwałą Nr XXXV/438/06 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 30.01.2006r.

---

¹ Art. 16 a ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U z 2009r. Nr 175, poz. 1362 ze zm.)

² List Sekretarza Stanu Jarosława Dudy /<http://www.mpips.gov.pl/aktualnosci-wszystkie/pomoc-spoeczna/art,5707,list-sekretarza-stanu-jaroslaw-a-dudy-dotyczacy-narzedzia-oceny-zasobow-pomocy-spoecznej-.html/>

Różnorodność problemów społecznych powoduje konieczność skupienia się tylko na wybranych elementach systemu pomocy społecznej. Przy opracowaniu niniejszej analizy wykorzystano dane zawarte w Ocenie zasobów pomocy społecznej w Województwie Podlaskim w 2011r. oraz sprawozdawczość MPiPS-03 „Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach” za okres 2009r., 2010r., i 2011r, sprawozdawczość MPiPS-05 „Sprawozdanie o placówkach zapewniających całodobową opiekę i wsparcie za rok 2011”, a także wyniki kontroli przeprowadzonych przez służby wojewody.

1. Ogólna charakterystyka województwa podlaskiego w 2011 roku

Województwo podlaskie położone jest w północno-wschodniej części kraju. Ze względu na swoją przygraniczną lokalizację stanowi wewnętrzną – na północy z Litwą, jak i zewnętrzną – na wschodzie z Białorusią, granicę Unii Europejskiej. Ponadto sąsiaduje z trzema innymi województwami: od północnego-zachodu z warmińsko-mazurskim, od południowego-zachodu z mazowieckim oraz na krótkim południowym odcinku z województwem lubelskim. Stolicą województwa podlaskiego jest miasto Białystok, liczące zgodnie z danymi statystycznymi z grudnia 2011 roku – 295 198 mieszkańców. Pod względem liczby ludności, kolejne pozycje wśród miast województwa podlaskiego zajmują Suwałki oraz Łomża, liczące odpowiednio 69 527 i 63 221 osób.

Województwo podlaskie jest podzielone administracyjnie na 17 powiatów, w tym trzy miasta grodzkie – Białystok, Łomża, Suwałki oraz 118 gmin. W skład województwa wchodzi 13 gmin miejskich, 27 gmin wiejsko-miejskich i 78 gmin wiejskich. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego z 1 stycznia 2011 roku powierzchnia Podlasia stanowiła 20 187,02 km², co dało szóste miejsce w rankingu województw Polski. Liczba ludności wyniosła 1 188 329 mieszkańców, co ulokowało Podlasie na czternastym miejscu w kraju, mniejszą liczbę zanotowano tylko w województwach – opolskim i lubuskim. Struktura ludności w podziale na płeć kształtowała się podobnie na przestrzeni kilku ostatnich lat. Według danych Urzędu Statystycznego w Białymstoku, na przełomie 2010/2011 roku województwo podlaskie zamieszkiwało 609 642 kobiet i 578 687 mężczyzn. Jak wynika z powyższych danych, w ogólnej liczbie mieszkańców nieznacznie przeważały kobiety, które stanowiły 51,3% ludności województwa. Warto dodać, iż w omawianym okresie współczynnik feminizacji wyniósł 105.

Średnia gęstość zaludnienia, czyli liczba osób przypadająca na jeden km², wyniosła na Podlasiu 59 osób, taki sam wynik uzyskało jedynie województwo warmińsko-mazurskie. Oba wyżej wymienione regiony posiadają najmniejszą gęstość zaludnienia w Polsce. Należy jednak podkreślić, iż wskaźnik ten wykazywał znaczne zróżnicowanie przestrzenne na terenie całego województwa podlaskiego. Najwyższy odnotowano w Białymstoku – wyniósł 2 890 osób oraz w Łomży – 1 935 osób na km². Najniższy zaobserwowano w powiatach sejneńskim – 24, suwalskim – 27 i hajnowskim – 28 osób na km².

Jak wynika z publikacji Głównego Urzędu Statystycznego, przedstawiającej dane o powierzchni i liczbie ludności w poszczególnych jednostkach podziału terytorialnego kraju, ludność miejska w analizowanym okresie liczyła 720 536 osób i stanowiła 60,6%

mieszkańców województwa. Taka wartość wskaźnika urbanizacji ulokowała Podlasie na ósmej pozycji w Polsce i jest zbliżona do udziału ludności miejskiej w populacji całego kraju, który wyniósł 60,9%. Według tych samych danych tereny wiejskie zamieszkiwały 467 793 osoby, oznacza to, że odsetek ludności wiejskiej w województwie podlaskim wyniósł 39,4% i uplasował Podlasie na siódmym miejscu w kraju. Z kolei wskaźnik ruralizacji dla całej Polski okazał się nieco niższy i wyniósł 39,1%.

Z danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku wynika, że na terenie Podlasia z roku na rok wzrasta liczba osób bezrobotnych. W 2011 roku liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy wyniosła 65 920 osób, była o 2 159 osób wyższa niż pod koniec grudnia 2010 roku.

Unikatowe, zarówno w skali Polski, jak i Europy, tereny przyrodnicze, a także uwarunkowana historycznie wielokulturowość ludności zamieszkującej ten teren, gdzie od setek lat żyją obok siebie różne narodowości i wyznania – katolicy, prawosławni, muzułmanie, wyznawcy judaizmu a nawet staroobrzędowcy, dają możliwość wykorzystania przez społeczność województwa wyjątkowego pod względem kulturowym charakteru tego regionu. Jest to wyzwanie umiejętnego wykorzystania tkwiących w województwie podlaskim zasobów naturalnych i ludzkich.

2. Zadania realizowane przez gminne jednostki samorządu terytorialnego

Na terenie województwa podlaskiego funkcjonuje 118 ośrodków pomocy społecznej, w tym 3 wykonujące również zadania powiatu: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łomży i Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Suwałkach.

W ciągu kilku ostatnich lat dane dotyczące kadry ośrodków pomocy społecznej nie uległy większym zmianom. Ze sprawozdań MPiPS-03 „Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach” za okres 2009r, 2010r, i 2011r. wynika, że zatrudnienie w ośrodkach pomocy społecznej wyniosło odpowiednio 1472, 1645 i 1596 osób. Pomimo, że dane z wymienionych sprawozdań różnią się danymi OZPS, można zauważyć nieznaczną tendencję wzrostową zatrudnienia pracowników socjalnych. Zgodnie ze sprawozdaniami MPIPS -03 w ośrodkach zatrudniano w 2009 r. 575, w 2010r. 607., i w 2011r. 622 pracowników socjalnych. Powtarzając za wnioskami OZPS w latach 2009 – 2011, z roku na rok malało obciążenie pracownika socjalnego. W 2009 roku na jednego pracownika socjalnego przypadało 141 beneficjentów pomocy społecznej, w 2010 – 134, natomiast w roku 2011 – 130. Zanotowano także spadek liczby rodzin przypadających na jednego pracownika socjalnego. W roku 2009 przypadało ich 113, w roku 2010 – 108, natomiast w roku 2011 – 104 rodziny. Jednakże nadal standard określony w art. 110 ust. 11 cyt. ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z którym „ośrodek pomocy społecznej zatrudnia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców, nie mniej jednak niż trzech pracowników” w wielu gminach nie jest spełniony co nie jest bez negatywnego znaczenia dla efektywności pracy tej grupy zawodowej. Na dzień sporządzania analizy tylko 36 gmin spełniało standardy zatrudnienia pracowników socjalnych.

Zgodnie z OZPS całkowity, roczny koszt prowadzenia i utrzymania ośrodków pomocy społecznej w 2011 roku wyniósł 58 822 tys. zł. Największe wydatki przeznaczono na wynagrodzenia – 51 284 tys. zł, a najmniejsze na planowane inwestycje – 184 tys. zł. W 2009 i 2010 roku w porównaniu z rokiem analizowanym całkowity koszt prowadzenia i utrzymania ośrodków był niższy kolejno o – 10 228 tys. i 5 713 tys. zł. Warto zauważyć, że z roku na rok wzrastają koszty utrzymania ośrodków pomocy społecznej – w 2012 roku planuje się na cel przeznaczyć 63 859 tys. zł.

Najwięcej środków finansowych na funkcjonowanie ośrodków pomocy społecznej wydano w Białymstoku (14 603 tys. zł), Łomży (2 810 tys. zł) oraz Suwałkach (2 802 tys. zł). Znaczne nakłady na ten cel przeznaczyły także gminy: Łapy (1 582 tys. zł) oraz Grajewo

(1 532 tys. zł). Natomiast najmniej pieniędzy na prowadzenie ośrodków przeznaczyły gminy: Czyże (79 tys. zł), Suraż (91 tys. zł) oraz Dubicze Cerkiewne (96 tys. zł).

Na terenie województwa funkcjonuje 10 środowiskowych domów samopomocy prowadzonych przez gminy miejskie: Białystok, Łomżę, Suwałki, Grajewo, Bielsk Podlaski, Augustów, miejsko-wiejskie: Łapy, Sokółkę i Mońki. Na koniec 2011r. łącznie dysponowały 282 miejscami, tj więcej o 33 miejsca niż na koniec 2010r. System środowiskowego wsparcia dla osób z zaburzeniami, od kilku lat systematycznie się rozwija, w szczególności gminy, które prowadzą już wymienione domy zgłaszają potrzebę tworzenia nowych miejsc.

Analiza danych zawartych w OZPS wykazała, że w województwie podlaskim w 2011 roku liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie wyniosła 75 870, to o 132 osoby mniej niż w 2010 i o 1 433 mniej niż w roku 2009. W analizowanym czasie świadczeń pieniężnych udzielono 46 962 osobom, o 2 997 mniej niż w 2010 roku i o 1 330 mniej niż w roku 2009. Zdecydowanie wzrosła liczba udzielanych świadczeń niepieniężnych - pomoc społeczną w formie świadczeń niepieniężnych uzyskało 45 556 beneficjentów, to więcej niż w 2010 roku aż o 6 365 osób. Najwięcej świadczeń, zarówno w ramach zadań własnych jak i zleconych, udzielono w Białymstoku (12 437) oraz w gminach powiatu białostockiego (10 268) i sokólskiego (6 382). Najmniej w gminach na terenie powiatów: sejneńskiego (1 668), zambrowskiego (2 118), suwalskiego (2 319) i wysokomazowieckiego (2 113). Niewątpliwie na skalę udzielanych świadczeń miały wpływ ograniczone środki finansowe posiadane przez samorzady, niezmiennie kryteria dochodowe pomocy społecznej, kwalifikujące osoby do korzystania z systemu pomocy oraz liczba mieszkańców gminy.

Z danych zawartych w *Ocenie zasobów pomocy społecznej* wynika, że w województwie podlaskim najczęstszym powodem udzielania świadczeń przez gminy było bezrobocie. W 2011 roku pomocą z tego tytułu objęto 33 417 osób (czyli 23% wszystkich świadczeniobiorców), o 3 946 osób więcej niż w 2009 roku. Największy odsetek osób, którym przyznano pomoc z powodu bezrobocia zanotowano w Białymstoku (5 203), Suwałkach (3 270) oraz w gminie Łapy (2 193); najmniejszy był w gminach Perlejewo (9), Brańsk (11) i Suraż (14).

Kolejnymi przyczynami uzasadniającymi przyznanie pomocy społecznej były: niepełnosprawność oraz długotrwała i ciężka choroba, z tego tytułu wsparcia udzielono kolejno – 16 408 oraz 18 238 osobom. Najmniejsza liczba udzielonych przez gminy świadczeń dotyczyła przede wszystkim dwóch przyczyn: klęsk żywiołowych i ekologicznych oraz narkomanii. Z danych dotyczących wybranych kategorii wiekowych beneficjentów pomocy społecznej z 2011 roku wynika, że najliczniejszą grupą korzystającą ze wsparcia były

osoby do 18 roku życia (26 897 osób). Kolejnymi wyodrębnionymi kategoriami były: kobiety powyżej 60 roku życia oraz mężczyźni powyżej 65 roku życia. Kategorie te liczyły kolejno – 3 607 oraz 1 278 osób.

W 2011 roku z poradnictwa specjalistycznego skorzystało ogółem 8 638 rodzin, czyli o 952 rodziny więcej niż w 2010 i o 913 niż w 2009 roku. Liczba osób w tych rodzinach wyniosła 22 003. Pracą socjalną objęto 38 746 rodzin, czyli 110 447 osób, natomiast interwencją kryzysową 267 rodzin (1 034 osoby).

W 2011 roku zrealizowano 35 indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności (o 26 więcej niż w 2009 i 2010 roku) oraz 29 indywidualnych programów zatrudnienia socjalnego (w latach poprzednich nie realizowano takiego projektu). Z kolei ze specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi skorzystało 251 beneficjentów.

W 2011 roku kontrakt socjalny zawarło 3 011 osób (w tym 55 osób z kontraktem w Klubie Integracji Społecznej). Było to o 1 008 osób więcej niż w 2009 roku. Warto zauważyć, że w 2011 roku 52% gmin nie miało podpisanych umów z klientami pomocy społecznej w formie kontraktu.

Z informacji zawartych w Ocenie zasobów pomocy społecznej wynika, iż w 2011 roku na terenie województwa podlaskiego funkcjonowało 161 placówek szeroko rozumianej pomocy społecznej. Natomiast w 2009 i 2010 roku istniały 132 instytucje pomocy społecznej. Różnica ta mogła być spowodowana tym, że nie wszystkie gminy uzupełniły dane z ostatnich dwóch lat.

Ośrodki pomocy społecznej prognozują, że w najbliższych latach wzrośnie zapotrzebowanie na zwiększenie zasobów pomocy społecznej w ośrodkach wsparcia i domach pomocy społecznej. Taki stan rzeczy może być spowodowany starzeniem się społeczeństwa, ale także dużymi nakładami finansowymi na utrzymanie i prowadzenie już istniejących jednostek.

W 2011 roku wykazały wysoką aktywność OPS w obszarze realizacji projektów finansowanych z UE oraz programów osłonowych. Gminy województwa podlaskiego zrealizowały 66 projektów finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Na ten cel przeznaczono 10 172 tys. zł. W analizowanym czasie zrealizowano m.in. następujące projekty: Równi na starcie (480 osób biorących udział w tym projekcie), Aktywność kluczem do sukcesu (359 osób), Wiem więcej (214 osób), Teraz Młodzież – Program Aktywnej Integracji Młodzieży (178 osób), Super przedszkole (150 osób), Szansa na lepsze jutro (148 osób), Od bierności do aktywności (142 osoby), Szkolenie Liderów

Lokalnych (135 osób), EFS Nowa droga do sukcesu – promocja integracji społecznej (115 osób), Uniwersytet III Wieku (110 osób), czy też Wakacyjne Klanzowanie (100 osób).

Zgodnie z danymi zawartymi w *Ocenie zasobów pomocy społecznej*, w 2011 roku 18 ośrodków pomocy społecznej posiadało umowy współpracy z organizacjami pozarządowymi. Wartość zleconych zadań publicznym organizacjom pozarządowym wyniosła – 4 200 326 zł.

Warto zauważyć, że 237 tys. zł przeznaczono na specjalistyczne usługi opiekuńcze prowadzone przez organizacje pozarządowe, 683 tys. zł na prowadzenie placówek pomocy społecznej, a 2 956 tys. zł na usługi opiekuńcze.

Utrzymuje się na stałym poziomie ilość decyzji odmownych w stosunku do wszystkich decyzji wydanych przez ośrodki pomocy społecznej (w latach 2009r -2011r wynosiły 1 %).

3. Zadania realizowane przez powiatowe jednostki samorządu terytorialnego

Na terenie województwa podlaskiego funkcjonuje 14 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Pomimo corocznych rekomendacji zasoby kadrowe powiatowych centrów pomocy rodzinie są niemal niezmiennie, nadal brak określonego ustawa standardu zatrudnienia pracowników socjalnych powoduje, że w jednostkach jest ich niewystarczająca ilość. Z roku na rok wzrasta natomiast wartość wskaźnika profesjonalizacji kadry powiatowych centrów pomocy rodzinie. Z przedstawionych danych OZSP wynika, że w 2009 roku 87% pracowników socjalnych posiadało wykształcenie wyższe. W 2010 roku wskaźnik ten wyniósł 88%, jego wzrost był bezpośrednio spowodowany zwiększeniem się ogólnej liczby pracowników socjalnych w danym roku. W 2011 roku wartość wskaźnika wyniosła 90%.

Nieznacznie też różni się wysokość środków przeznaczanych na utrzymanie powiatowych centrów pomocy rodzinie. Całkowity, roczny koszt ich prowadzenia i utrzymania w 2011 roku wyniósł 6 801 tys. zł. Największe wydatki przeznaczono na wynagrodzenia – 4 944 tys. zł, a najmniejsze na planowane inwestycje – 14 tys. zł. W 2009 i 2010 roku w porównaniu z rokiem analizowanym całkowity koszt prowadzenia i utrzymania centrów był niższy kolejno o – 1 095 tys. i 492 tys. zł. Największe środki utrzymania powiatowych centrów pomocy rodzinie odnotowano w powiecie bielskim (1 650 tys. zł) oraz suwalskim (916 tys. zł), najmniejsze w powiecie sejneńskim (165 tys. zł) i grajewskim (176 tys. zł). Pomimo corocznego wzrostu nakładów środków finansowych, nadal nie są one wystarczające aby zapewnić sprawną realizację wszystkich zadań nałożonych na powiaty.

Na koniec grudnia 2011r. na terenie województwa funkcjonowało 21 domów pomocy społecznej: 15 samorządowych, 6 niepublicznych i jeden o zasięgu regionalnym,

prowadzonych przez Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi, CARITAS Diecezji Łomżyńskiej, Zarząd Okręgowy Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej oraz Stowarzyszenie „Aktywnie przeciw depresji”. Na koniec 2011r. łącznie dysponowały 2295 miejscami, tj więcej o 8 miejsc niż na koniec 2010r. Jednakże na koniec roku na umieszczenie w domu pomocy społecznej oczekiwało łącznie 245 osób, co świadczy o zapotrzebowaniu na tworzenie nowych.

Osoby oczekujące na umieszczenie w domu pomocy społecznej:

OGÓŁEM	245
z tego:	
1) osoby w podeszłym wieku	18
2) osoby przewlekle somatycznie chore	78
3) osoby przewlekle psychicznie chore	126
4) osoby dorosłe niepełnosprawne intelektualnie	21
5) dzieci i młodzież niepełnosprawne intelektualnie	2
6) osoby niepełnosprawne fizycznie	0

Zgodnie z OZPS w roku 2011 największe nakłady finansowe przeznaczono na domy pomocy społecznej, których wysokość wyniosła 67 171 tysięcy. Na kolejnym miejscu znalazły się warsztaty terapii zajęciowej, na które przeznaczono 11 524 tysięcy. Dalsze pozycje zajęły m.in. ośrodki wsparcia (3 990 tys.), jednostki poradnictwa specjalistycznego (2 083 tys.) oraz ośrodki interwencji kryzysowej (1 505 tys.). Najniższe nakłady na zwiększenie zasobów pomocy społecznej przeznaczono na mieszkania chronione (77 tys.) oraz dzienne placówki opiekuńczo-wychowawcze (147 tys.).

Warto zauważyć, że na lata 2011-2014 nie zaplanowano środków na zwiększenie zasobów na funkcjonowanie dziennych domów pomocy, noclegowni, schronisk i domów dla osób bezdomnych; klubów samopomocy; centrów integracji społecznej.

Według stanu na 31 grudnia 2011r. na terenie województwa funkcjonowało 5 powiatowych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych przez powiaty: suwalski, łomżyński, białostocki, zambrowski, hajnowski, posiadających łącznie 256 miejsc. Ośrodki wsparcia nie są natomiast prowadzone przez powiaty: siemiatycki, bielski, wysokomazowiecki, kolneński, grajewski, moniecki, sokólski, augustowski, sejneński. Podobnie jak środowiskowe domy samopomocy o zasięgu gminnym, można zauważyć ciągły rozwój tych placówek. Z analizy OZPS wynika stały wzrost wskaźnika zaspokojenia potrzeb w środowiskowych domach samopomocy - w roku 2010 odnotowano w stosunku do roku 2009 o 3%, natomiast w 2011 do roku 2010 o 6%.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 175, poz. 1362 ze zm.) mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą osoby tam przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Mieszkanie chronione zapewnia warunki samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną. Na terenie województwa funkcjonuje 14 mieszkań chronionych prowadzonych przez Miasto Białystok, Miasto Suwałki, powiaty: białostocki, hajnowski i sokólski. Z danych przesłanych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej w latach 2009 – 2010 w mieszkaniach chronionych umieszczone były 34 osoby. W roku 2011 liczba mieszkańców wzrosła do 43 osób. Potrzeby w zakresie mieszkań chronionych w województwie podlaskim są w pełni zaspokojone. Trudno się zgodzić z wnioskiem wynikającym z oceny, aby powyższa ilość mieszkań chronionych zaspakajała potrzeby całego województwa. Zwrócić należy również uwagę na brak mieszkań chronionych przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Świadczenia z pomocy społecznej, zgodnie z ustawą o pomocy społecznej udzielane były osobom i rodzinom z różnych powodów m.in. z tytułu ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, czy też przemocy w rodzinie.

Na przestrzeni kilku ostatnich lat znacznie wzrosła liczba przyznawanych świadczeń niepieniężnych. O ile w 2009 roku uzyskało je 3 808 osób to w 2011 już 4 644 osoby. Liczba świadczeń pieniężnych pozostała niemal niezmienna.

Zauważalny jest sukcesywny wzrost udzielanego poradnictwa specjalistycznego. W 2011 roku powiatowe centra pomocy rodzinie udzieliły porad prawnych, rodzinnych oraz psychologicznych 5 904 rodzinom. Łączna liczba osób w tych rodzinach wyniosła 13 519. Zarówno w 2009, jak i 2010 roku liczba rodzin, którym powiaty udzieliły wsparcia była niższa w stosunku do 2011 roku o kolejno: 850 i 544 rodziny. W 2011 roku poradnictwo specjalistyczne było najczęściej udzielane w Białymstoku (2 390 przypadków) i Łomży (845 przypadków), najrzadziej w powiecie hajnowskim (12) oraz łomżyńskim (19).

Stale wzrasta liczba rodzin objętych wsparciem w formie pracy socjalnej. W 2009 roku tego typu pomocy udzielono 2 131, w 2010 – 3 038, zaś w 2011 roku 3 198 rodzinom.

Ocena zasobów pomocy społecznej wykazała również, że w 2011 roku na Podlasiu zawarto 784 kontrakty socjalne, czyli o 452 więcej niż w 2009 roku i o 301 więcej niż w 2010 roku. Najwięcej zrealizowano w powiecie łomżyńskim (256) i augustowskim (118). Warto dodać, że ponad połowa powiatów wykazała, że nie zawarła w analizowanym czasie żadnych kontraktów socjalnych. Stosunek liczby osób z zawartym kontraktem socjalnym do liczby

osób korzystających z usług powiatowych centrów pomocy rodzinie w 2009 roku wyniósł 4%. W kolejnych latach wskaźnik kontraktów socjalnych systematycznie rósł – w 2010 roku wyniósł 7%, zaś w 2011 – 12%.

W analizowanym roku powiatowe centra pomocy rodzinie objęły interwencją kryzysową 3 229 rodzin. W 2009 roku liczba rodzin wyniosła 2 329, natomiast rok później 1 885. Najczęściej interwencja kryzysowa przeprowadzana była na terenie Białegostoku (1 647), Łomży (300) i powiatu wysokomazowieckiego (287).

W 2011 roku powiatowe centra pomocy rodzinie zrealizowały 731 indywidualnych programów usamodzielnienia, było ich o 38 więcej niż w 2010 i o 23 mniej niż w roku 2009. W analizowanym czasie najwięcej programów zrealizowały miasta – Białystok (114) i Suwałki (103).

Zadaniem powiatu jest także organizacja indywidualnego programu integracji dla cudzoziemców. W ciągu ostatnich trzech lat drastycznie zmniejszyła się liczba osób objętych tym programem. W 2011 roku z takiej formy pomocy skorzystały jedynie 82 osoby, kiedy to w 2009 zostało nią objętych 584 cudzoziemców a w 2010 – 269.

4. Zadania realizowane przez samorząd województwa

Zadania z zakresu pomocy społecznej w podlaskim województwie samorządowym wykonuje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku. Ośrodek przede wszystkim realizuje strategię wojewódzką w zakresie polityki społecznej, organizuje kształcenie oraz szkolenia zawodowe kadr pomocy społecznej, opracowuje regionalne programy pomocy społecznej wspierające samorządy lokalne, inspiruje i promuje nowe rozwiązania w zakresie pomocy społecznej. W 2011r. zadania z zakresu pomocy społecznej, zgodnie ze sprawozdaniem MPIPS -03, realizowało 12 osób.

Samorząd województwa zleca Stowarzyszeniu „Aktywnie Przeciw Depresji” prowadzenie regionalnego domu pomocy społecznej - Domu Pomocy Społecznej „Spokojna Przystań” w Garbarach 16-050 Michałowo. Dom przeznaczony dla osób przewlekle psychicznie chorych, dysponuje 200 miejscami.

Marszałek województwa przy pomocy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej sprawuje nadzór nad podległymi jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, w szczególności w zakresie spraw finansowych i administracyjnych.

Wnioski

Misją Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010-2012r jest³:

„Zintegrowane i aktywne społeczeństwo Podlasia, wykorzystujące swój potencjał w kształtowaniu wysokiej jakości życia, z zapewnieniem mieszkańcom regionu możliwości wypełniania ról społecznych i równego dostępu do wszelkich zasobów, praw, dóbr i usług”

Celem Strategii jest zapewnienie, w warunkach ciągłych przemian, kompleksowego wsparcia osobom i grupom społecznym oraz stałe i efektywne dostarczanie profesjonalnych rozwiązań umożliwiających zapobieganie i rozwiązywanie problemów społecznych, w oparciu o posiadaną wiedzę i zdobyte doświadczenie kadr oraz wysoki poziom integracji społecznej.

Na podstawie wyników analizy OZPS można zauważyć niewielki wzrost skuteczności pomocy społecznej szczególnie w obszarach zatrudnienia specjalistycznej kadry, a także rozwoju specjalistycznych ośrodków wsparcia. Zwiększa się też ukierunkowanie działań na rozwój pracy socjalnej i integracji społecznej. Niewątpliwie sposób i zakres realizacji zadań jest zdeterminowany przez ograniczone środki finansowe przeznaczane na pomoc społeczną, które pozostają na podobnym poziomie do lat poprzednich.

Nieprawidłowości dotyczące realizacji zadań samorządu gminnego i powiatowego w zakresie pomocy społecznej stwierdzone w trakcie czynności nadzorczych przez służby wojewody polegały przede wszystkim: na braku spełnienia standardów zatrudnienia pracowników socjalnych w ośrodkach pomocy społecznej, nieposiadania kwalifikacji przez pracowników, niezgodności treści uchwał z ustawą o pomocy społecznej, niewystarczającym odzwierciedlaniu w dokumentach wykonanej pracy socjalnej w tym formułowania wniosków, będących podstawą do udzielenia pomocy, kierowaniu do domów pomocy społecznej. Wykonywanie zadań z zakresu pomocy społecznej oceniano pozytywnie, pozytywnie z uchybieniami, pozytywnie z nieprawidłowościami, negatywnie.

W świetle informacji przedstawionych w OZPS oraz obszarów strategicznych określonych w Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego, w ramach, których wskazano kierunki strategiczne, a także wyników nadzoru sprawowanego przez wojewodę, można sformułować działania do podjęcia w celu poprawienia stanu pomocy społecznej w województwie podlaskim. Z uwagi na to, że zmiany w zakresie pomocy

---

³ Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej na lata 2010-2018r. Województwa Podlaskiego.

społecznej dokonują się corocznie w sposób nieznaczący, nadal część rekomendacji, określonych w poprzednich latach jest aktualnych.

Tym samym, na podstawie przeprowadzonej analizy stanu i skuteczności pomocy społecznej za rok 2011r. za celowe uznaje się niezbędne działania:

1. W ramach wsparcia rodzin podlaskich w zaspokojeniu potrzeb życiowych w zakresie mieszkalnictwa, kultury i edukacji:

- zwiększenie wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych w szczególności poprzez tworzenie domów pomocy społecznej, rodzinnych domów pomocy, rozwój usług opiekuńczych

2. W ramach wzmacniania rozwiązań służących harmonijnemu funkcjonowaniu rodzin:

- rozwój ośrodków interwencji kryzysowej, placówek specjalistycznego poradnictwa, ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży oraz innym negatywnym zjawiskom społecznym prowadzącym do wykluczenia społecznego.

3. W ramach zwiększania aktywności zawodowej i społecznej mieszkańców Podlasia:

- dalsze zwiększanie zakresu oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w miejscu zamieszkania poprzez rozwój środowiskowych domów samopomocy społecznej lub mieszkań chronionych,
- dalsze zwiększanie nacisku na rozwój pracy socjalnej, korzystanie z dostępnych narzędzi takich jak kontrakt socjalny,
- dalsze wykorzystywanie środków pochodzących z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w celu integrowania oraz podnoszenia kwalifikacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

4. W ramach rozwoju wsparcia, aktywności pomocowych i integracji:

- dalsze dążenie do spełnienia standardów nałożonych ustawą tj. wskaźnika zatrudnienia pracowników socjalnych, zatrudnienia poprzez zwiększenie ich zatrudnienia w ośrodkach pomocy społecznej, a także zatrudnianie na określonych stanowiskach osób posiadających wymagane kwalifikacje, a w powiatowych centrach pomocy rodzinie w szczególności: konsultantów, specjalistów pracy socjalnej, specjalistów pracy z rodziną, pracowników socjalnych, radców prawnych,
- objęcie przez powiaty ośrodków pomocy społecznej pomocą metodyczną,
- zwiększenie nakładów finansowych na utrzymanie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

5. *W ramach wzmocnienia rozwoju sektora pozarządowego:*

- zwiększenie współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami w zakresie realizacji różnych zadań pomocy społecznej, w celu zwiększania skuteczności działań na rzecz rozwiązywania istniejących problemów społecznych.

Sporządził:

Oddział Nadzoru i Kontroli w Pomocy Społecznej

Wydział Polityki Społecznej

Z up. WOJEWODY PODLASKIEGO

Andrzej Kozłowski

Dyrektor

Wydziału Polityki Społecznej